

**Κατασκευές της ιδεολογικής ακρότητας και
«μειονοτικοποίηση» στην προεκλογική ρητορική του ακροδεξιού
κόμματος «Χρυσή Αυγή»**

**Ευαγγελία Φίγγου, Ιωάννα Μυλοπούλου & Αλεξάνδρα Μπιρμπίλη-
Καραλέκα**

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Η ραγδαία άνοδος των εκλογικών ποσοστών ακροδεξιών κομμάτων και η είσοδος τους στην κεντρική πολιτική σκηνή πολλών Ευρωπαϊκών χωρών –μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα- βρίσκεται στο επίκεντρο τόσο του ευρύτερου κοινωνικού διαλόγου, όσο και ερευνών από κοινωνικούς και πολιτικούς επιστήμονες. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα έρευνα εστιάζει στη ρητορική του ακροδεξιού κόμματος «Λαϊκός Σύνδεσμος -Χρυσή Αυγή», επιχειρώντας να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους αυτό κατασκευάζει τη συλλογική του ταυτότητα και τα όρια της ενδο-ομάδας που εκπροσωπεί. Το θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης αποτελούν οι κοινωνικοψυχολογικές θεωρίες της ρητορικής ψυχολογίας και της μειονοτικής επιρροής. Από τη ρητορική προσέγγιση αντλούνται και οι βασικές αρχές της ανάλυσης των κειμένων. Στην τελική φάση της ανάλυσης συμπεριλήφθησαν 65 κείμενα από τη διαδικτυακή εφημερίδα και τα ιστολόγια της Χρυσής Αυγής που αναρτήθηκαν το διάστημα Ιανουαρίου – Μαΐου 2012. Η ανάλυση έδειξε ότι βασικό ρητορικό μέλημα των κειμένων αποτελεί η διαχείριση της μομφής της ιδεολογικής ακρότητας του κόμματος, καθώς και η διαπραγμάτευση των ορίων και της επιρροής της ενδο-ομάδας. Συγκεκριμένα, η ιδεολογική ακρότητα ανακατασκευάζεται ως ιδεολογική συνέπεια και ως αναγκαία απάντηση στις «ακραίες» τρέχουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Σε σχέση με την πρόσβαση σε μηχανισμούς εξουσίας, η ενδοομάδα αναπαρίσταται ως «μειονοτική». Όσο αφορά την αντιπροσώπευση των λαϊκών συμφερόντων, ωστόσο, της αποδίδεται πλειονοτικό στάτους.

Λέξεις κλειδιά: Ακροδεξιός λόγος, Μειονοτική επιρροή, Ρητορική ψυχολογία, Χρυσή Αυγή.

Επικοινωνία: Ευαγγελία Φίγγου, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 541 24, Θεσσαλονίκη. Τηλέφωνο: 2310 997942. Fax: 2310 997384. E-mail: figgou@psy.auth.gr.

Γ' Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί μια κοινωνικοψυχολογική ανάλυση της πολιτικής ρητορικής του ακροδεξιού κόμματος «Λαϊκός Σύνδεσμος-Χρυσή Αυγή». Έχοντας ως θεωρητικό υπόβαθρο τις κοινωνικοψυχολογικές προσεγγίσεις της ρητορικής κοινωνικής ψυχολογίας (Billig, 1985, 1987, 1991) και της μειονοτικής επιρροής (Moscovici, Lage & Naffrechoux, 1969. Moscovici & Personnaz, 1980), η μελέτη εστιάζει στη ρητορική του συγκεκριμένου κόμματος, σε μια προσπάθεια να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους αυτό κατασκευάζει τη συλλογική του ταυτότητα και συγκεκριμένα, το ιδεολογικό του στίγμα, αλλά και τα όρια της ενδο-ομάδας που εκπροσωπεί.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η Χρυσή Αυγή με τη μορφή «πολιτικού κινήματος» ιδρύθηκε το 1985. Ιδρυτής του κινήματος και γενικός γραμματέας του σημερινού κόμματος είναι ο Νίκος Μιχαλολιάκος, ο οποίος είχε αρχίσει να δραστηριοποιείται από το 1973, όταν εντάχθηκε στην οργάνωση «4η Αυγούστου», με αρχηγό τον Κωνσταντίνο Πλεύρη. Η ονομασία της οργάνωσης παρέπεμπε στο δικτατορικό καθεστώς του 1936, του Ιωάννη Μεταξά και μαρτυρούσε την ιδεολογική ταυτότητά της. Το 1980, ξεκίνησε η έκδοση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», η οποία σταμάτησε το 1984, όταν ο Μιχαλολιάκος ανέλαβε την ηγεσία της νεολαίας της ΕΠΕΝ –Εθνική Πολιτική Ένωση-, έπειτα από εντολή του δικτάτορα και πρωτεργάτη της Χούντας των Συνταγματαρχών, Γεωργίου Παπαδόπουλου. Ένα χρόνο μετά ιδρύθηκε το «Εθνικό Λαϊκό Κίνημα- Χρυσή Αυγή» (Ψαρράς, 2012).

Η φιλοναζιστική ταυτότητα της «Χρυσής Αυγής» στο ξεκίνημά της ήταν απροκάλυπτη. Σε πολλά εξώφυλλα των περιοδικών του κινήματος, εικονίζονται αξιωματικοί των ταγμάτων Ες Ες της ναζιστικής Γερμανίας, η Σβάστικα ή ο ίδιος ο Αδόλφος Χίτλερ (Νικολαΐδης, 2012). Το Μάιο του 1987, ο ίδιος ο Νίκος Μιχαλολιάκος, δημοσιεύει στο περιοδικό, έναν ύμνο στον Χίτλερ –που έφερε τον τίτλο «*Χίτλερ για 1.000 χρόνια*»- και στον οποίο μεταξύ άλλων τον χαρακτηρίζει «*Μεγάλο Οραματιστή της Νέας Ευρώπης*» και «*Μεγάλο Άντρα του Εικοστού Αιώνα*», (Ψαρράς, 2012). Στο ίδιο κείμενο ο Ρούντολφ Ες αποκαλείται «σεβάσμιος γέροντας». Εξάλλου, το ίδιο το σύμβολο του κόμματος παρουσιάζει εξαιρετική ομοιότητα με τον αγκυλωτό σταυρό της ναζιστικής Γερμανίας, ενώ τα μέλη της οργάνωσης χρησιμοποιούν μεταξύ τους το ναζιστικό χαιρετισμό, με το χέρι υψωμένο πάνω από

τον ώμο και την παλάμη τεντωμένη (Ψαρράς, 2012). Οι θέσεις του περιοδικού αρθρώνονται γύρω από μια εξόφθαλμα ρατσιστική ρητορική. Η ιδέα της πολιτισμικής ανωτερότητας των Ελλήνων, αλλά και της λευκής «φυλής» γενικότερα, η ισλαμοφοβία, ο αντισημιτισμός και η ομοφοβία έχουν σταθερή παρουσία στα κείμενα της «Χρυσής Αυγής» (Γαλάνης, 2012).

Το 1993 η Χρυσή Αυγή μετατρέπεται σε πολιτικό κόμμα και συμμετέχει στα συλλαλητήρια για τη «Μακεδονία», ενώ ένα χρόνο αργότερα μέλη της εμφανίζονται να συμμετέχουν ως εθελοντές στο πλευρό των Σέρβων της Βοσνίας. Το 1997 οργανώνεται η πρώτη επετειακή εκδήλωση για τα Ίμια από μέλη του κόμματος, κάτι που από τότε επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο. Το Δεκέμβριο του 2005 ο γραμματέας της Χρυσής Αυγής, Ν. Μιχαλολιάκος, ανακοινώνει την αναστολή της αυτόνομης δράσης του κόμματος, ενώ λίγο αργότερα επανεμφανίζονται υπό την ομπρέλα της «Πατριωτικής Συμμαχίας». Το Μάρτη του 2007, ωστόσο, η Χρυσή Αυγή επιστρέφει σε πλήρη δράση. Το Μάη του 2009 μάλιστα, τα μέλη της πραγματοποιούν συγκέντρωση στην Ομόνοια κατά της μετανάστευσης, που καταλήγει σε έφοδο σε καταφύγιο άστεγων προσφύγων (Ψαρράς, 2012).

Αν και τα μέλη της Χρυσής Αυγής έκαναν αισθητή την παρουσία τους συμμετέχοντας ή και οργανώνοντας κινητοποιήσεις κυρίως με αντιμεταναστευτικό χαρακτήρα, η θέση του κόμματος στην πολιτική σκηνή της χώρας παρέμενε μάλλον περιθωριακή. Στις ευρωεκλογές του 2009, η Χρυσή Αυγή έλαβε ποσοστό μόλις 0.46%, ενώ στις εθνικές εκλογές του 2009 απέσπασε μόνο 0.29% δηλαδή 19.636 ψήφους (Ψαρράς, 2012). Τα πρώτα σημάδια αλλαγής φάνηκαν στις αυτοδιοικητικές εκλογές του Νοεμβρίου του 2010 στις οποίες ο «Λαϊκός Σύνδεσμος - Χρυσή Αυγή» με τον συνδυασμό «Ελληνική Αυγή για την Αθήνα», συγκέντρωσε ποσοστό 5.29 % στο δήμο Αθηναίων και ο Ν. Μιχαλολιάκος εξελέγη δημοτικός σύμβουλος. Ωστόσο, η μεγάλη ανατροπή στην πολιτική παρουσία της Χρυσής Αυγής ήρθε ένα χρόνο αργότερα με την είσοδό της στο κοινοβούλιο με ποσοστό 6.97% και 21 έδρες, στις βουλευτικές εκλογές της 6^{ης} Μαΐου 2012.

Μετά την εκλογική αναμέτρηση της 6^{ης} Μαΐου κατά την οποία δε συγκροτήθηκε κυβέρνηση και καθώς τα φώτα των κεντρικών μέσων μαζικής ενημέρωσης συγκεντρώθηκαν στη δράση του πρωτοεμφανιζόμενου στο ελληνικό κοινοβούλιο κόμματος, μεσολάβησαν περιστατικά που, σύμφωνα με απόψεις που διατυπώθηκαν στο δημόσιο διάλογο, έκαναν φανερό τον προκλητικά ακραίο ιδεολογικό προσανατολισμό του κόμματος και θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε

πτώση των εκλογικών του ποσοστών στις επερχόμενες εκλογές¹. Παρά τα περιστατικά αυτά –τα οποία εντάσσονται σε μια μακροσκελέστατη λίστα περιστατικών βίας, αυταρχισμού και ρατσιστικής δράσης της Χρυσής Αυγής- στις επαναληπτικές εκλογές της 17^{ης} Ιούνη το κόμμα κατάφερε να αποσπάσει ποσοστό 6.92% και 18 έδρες στο ελληνικό κοινοβούλιο.

Το φαινόμενο της εισόδου στην κεντρική πολιτική σκηνή ακροδεξιών κομμάτων ή της ανόδου των εκλογικών τους ποσοστών δεν αφορά μόνο την Ελλάδα, αλλά φαίνεται να παίρνει διαστάσεις «ευρωπαϊκής μάστιγας»². Παράλληλα, αναπτύσσεται και ένας σημαντικός αριθμός ερευνών από κοινωνικούς και πολιτικούς επιστήμονες που εστιάζουν στη μελέτη της πολιτικής ρητορικής αυτών των κομμάτων και των παραγόντων που φαίνεται να αυξάνουν την κοινωνική τους βάση και επιρροή.

ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

Επιχειρώντας μια σύντομη ανασκόπηση των μελετών που εξετάζουν την ρητορική ακροδεξιών πολιτικών σχηματισμών μπορούμε να διακρίνουμε δύο κύριες αναλυτικές προτεραιότητες οι οποίες δεν είναι αλληλοαποκλειόμενες και -στον έναν ή άλλον βαθμό- συνυπάρχουν στις περισσότερες μελέτες. Η πρώτη εστιάζει στην αρνητική αναπαράσταση «εξω-ομάδων» και σε εκείνες τις ρητορικές πρακτικές και τα επιχειρηματολογικά αποθέματα που χρησιμοποιούνται για τη φυσικοποίηση και νομιμοποίηση του ρατσισμού και της προκατάληψης εναντίον τους (Atton, 2006. Charteris-Black, 2006. Ellinas, 2010. Pohl & Wodak, 2012. Skenderovic, 2007. Ter

¹ Στις 7 Μαΐου, αμέσως μετά τις εκλογές, εκπρόσωποι του τύπου βρέθηκαν στα γραφεία του κόμματος για να καταγράψουν την πρώτη συνέντευξη με το γενικό γραμματέα. Λίγα δευτερόλεπτα προτού αυτός εισέλθει στην αίθουσα, βουλευτής του κόμματος, πρόσταξε τους δημοσιογράφους με το στρατιωτικό παράγγελμα «εγέρθητι» να σηκωθούν όρθιοι για να τον υποδεχτούν. Υπήρξαν έντονες αντιδράσεις και πολλοί δημοσιογράφοι αποχώρησαν. Με ανακοίνωσή της η ΕΣΗΕΑ καταδίκασε το γεγονός (ΕΣΗΕΑ, 2012). Ένα μήνα αργότερα, ο εκπρόσωπος τύπου της Χρυσής Αυγής και εκλεγμένος βουλευτής, Ηλίας Κασιδιάρης, άσκησε βία σε δύο γυναίκες πολιτικούς κατά τη διάρκεια ζωντανής πρωινής ενημερωτικής εκπομπής σε μεγάλο κανάλι. Το γεγονός προκάλεσε την έντονη αντίδραση όλων των άλλων πολιτικών κομμάτων, ενώ σχολιάστηκε εκτεταμένα και από τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης.

² Στον πρώτο γύρο των βουλευτικών εκλογών στη Γαλλία το ακροδεξιό κόμμα της Μ. Λεπέν συγκέντρωσε ποσοστό που προσέγγισε το 18% («Ζαν Μαρί Λεπέν», 2012). Στη Φιλανδία, το ακροδεξιό κόμμα «Αληθινοί Φιλανδοί», ήρθε τρίτο στις βουλευτικές εκλογές του Απριλίου με ποσοστό 19% και με 39 έδρες στο κοινοβούλιο (Κανέλλου, 2011), ενώ στη Νορβηγία το «Κόμμα της Προόδου» είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πολιτική δύναμη με ποσοστό 23% («Το φύλο της άκρας δεξιάς», 2012). Στη Λεττονία, το κόμμα «Εθνική Συμμαχία», αποτελεί το τέταρτο μεγαλύτερο στη βουλή και στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2011 απέσπασε 14 έδρες με ποσοστό 13.9% («Εκλογές στην Λεττονία», 2011). Τέλος, στην Αυστρία, το κόμμα «Συμμαχία για το μέλλον της Αυστρίας» απέσπασε 21 έδρες στις εκλογές του 2008 (Βικιπαίδεια «Γκεργκ Χάιντερ», χ.η.).

Wal, 2010. Van Der Valk, 2003. Wood & Finlay, 2008). Η δεύτερη αφορά τη διαχείριση του ιδεολογικού στίγματος του κόμματος ή του πολιτικού σχηματισμού και την προσπάθεια των ηγετικών του μελών να αυτοκατηγοριοποιηθούν ως πρωτοτυπικά μέλη της «ενδο-ομάδας» -που συνήθως κατασκευάζεται με όρους εθνικούς- και ως γνήσιοι εκφραστές των συμφερόντων της (Moufahim & Chatzidakis, 2012. Rapley, 1998. Richardson & Wodak, 2009. Rooyackers & Verkuyten, 2011).

Πιο αναλυτικά, μελέτες της ακροδεξιάς ρητορικής έχουν επικεντρωθεί στην ανάδειξη των ρητορικών αποθεμάτων και στρατηγικών που επιστρατεύονται στην προσπάθεια κατασκευής του εθνοπολιτισμικά «διαφορετικού» ως πολιτισμικά ασύμβατου και επικίνδυνου για την εθνική ομοιογένεια και της μετανάστευσης ως επικίνδυνης για τη δημόσια ασφάλεια και έννομη τάξη (για μελέτες που επικεντρώνονται στον ολλανδικό, βρετανικό και γαλλικό ακροδεξιό λόγο αντίστοιχα βλ. Pohl & Wodak, 2012. Wood & Finlay, 2008. Van Der Valk, 2003). Η εγκληματοποίηση των μεταναστών αλλά και η αναπαράσταση της μετανάστευσης ως μιας *a priori* παράνομης ενέργειας που καταπατά τα εθνικά σύνορα και τους νόμους του κυρίαρχου κράτους, σύμφωνα με άλλες μελέτες, συνοδεύεται από την παράλληλη θυματοποίηση της εθνικής ενδο-ομάδας ή ακόμα και τη ρητορική «αντιστροφή της μομφής του ρατσισμού», ο οποίος αποδίδεται στους μετανάστες και στα αντιρατσιστικά κινήματα (για την ανάπτυξη ανάλογων στρατηγικών στον ακροδεξιό λόγο στην Ελβετία, Ιταλία και στη Ρωσία βλ. Skenderovic, 2007. Ter Wal, 2010. Zuen, 2010 αντίστοιχα).

Έρευνες έχουν εστιάσει και στην προσπάθεια των ακροδεξιών κομμάτων να διαχειριστούν το ιδεολογικό τους προφίλ, να διεκδικήσουν νομιμοποίηση και να εγκαθιδρύσουν τη θέση τους στην κεντρική πολιτική σκηνή. Σε αυτές εντοπίζεται η διπλή στόχευση των κομμάτων αυτών, αφενός να διεκδικήσουν ιδεολογική καθαρότητα και απόσταση από τους ιδεολογικούς τους αντιπάλους (πολιτικά κόμματα και συλλογικότητες που τάσσονται υπέρ της πολυπολιτισμικότητας και αναπτύσσουν αντιρατσιστική δράση) και αφετέρου, να αποποιηθούν τη μομφή του ακραίου ιδεολογικά πολιτικού χώρου. Σύμφωνα με τους Richardson και Wodak (2009) αυτό το διπλό στόχο υπηρετεί η χρήση διαφορετικής «γλώσσας» σε διαφορετικά ρητορικά πλαίσια (η χρήση φανερά μετριοπαθέστερης γλώσσας, σε κείμενα που απευθύνονται στο ευρύ κοινό, όπως αφίσες και προγράμματα, σε σχέση με άλλα κείμενα που απευθύνονται στα μέλη του κόμματος) (βλ ακόμη Coffé, 2005.

Hellstrom & Nilson, 2010).

Κοινός τόπος στη ρητορική Ευρωπαϊκών ακροδεξιών κομμάτων φαίνεται να είναι ακόμη, σύμφωνα με άλλες αναλύσεις, η παρουσίαση της πολιτικής τους ενδο-ομάδας ως περιθωριοποιημένης από τις δυνάμεις του συστήματος -που κόντρα στις δημοκρατικές αρχές που ευαγγελίζονται δεν της δίνουν «φωνή»-, αλλά και ισχυρής με την έννοια της ευρείας αποδοχής της από το λαό (Moufahim & Chatzidakis, 2012. Rooyackers & Verkuyten, 2011). Ειδικότερα, σύμφωνα με τους Rooyackers & Verkuyten (2011), η ρητορική εγκαθίδρυση του εαυτού ως πρωτοτυπικού μέλους της ενδο-ομάδας, ως του μόνου δηλαδή ανθρώπου που μπορεί να εκπροσωπήσει επάξια την κοινή γνώμη και το κοινό συμφέρον, αποτελεί κεντρικό στοιχείο του λόγου του αρχηγού του ακροδεξιού κόμματος της Ολλανδίας. Η συγκεκριμένη αναπαράσταση του «εαυτού», σε συνδυασμό με την αναπαράσταση των άλλων πολιτικών δυνάμεων ως μιας ισχυρής με όρους εξουσίας, αλλά αδύναμης με όρους αντιπροσώπευσης εξω-ομάδας είναι ρητορικές στρατηγικές που, σύμφωνα με τους συγγραφείς, στοχεύουν στην αύξηση της επιρροής του κόμματος. Αν και σε διαφορετικό (όχι ευρωπαϊκό) πλαίσιο, η ανάλυση του Rapley (1998) πάνω στο λόγο μίας ανεξάρτητης βουλευτή της ακροδεξιάς στο αυστραλιανό κοινοβούλιο επισημαίνει επίσης την αυτό-κατηγοριοποίησή της ως μίας καθημερινής γυναίκας της βιοπάλης, σε αντιπαράθεση με την ελίτ των προνομιούχων πολιτικών. Η αυτο-κατηγοριοποίηση αυτή, σε συνδυασμό με τη χρήση δημόδους γλώσσας προσανατολίζεται, σύμφωνα με το συγγραφέα, στη ρητορική κατασκευή του εαυτού ως γνήσιου λαϊκού εκπροσώπου, που έχει το θάρρος «να λέει την αλήθεια».

Οι παραπάνω μελέτες -παρά τις διαφορές στην αναλυτική εστίαση- ξεκινούν από την κοινή παραδοχή ότι οι ομιλητές κατασκευάζουν ευέλικτα και δυναμικά στο λόγο τους τις κοινωνικές κατηγορίες των «άλλων» και της εθνικής ομάδας και ότι οι κατασκευές αυτές μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό ρητορικό απόθεμα στην προσπάθεια άσκησης πολιτικής πειθούς. Ένα κοινωνικο-ψυχολογικό πλαίσιο που προσφέρει τα κατάλληλα εννοιολογικά εργαλεία για τη μελέτη της ενεργητικής και ευέλικτης κατασκευής κοινωνικών κατηγοριών στο λόγο, αλλά και των λειτουργιών που μπορεί να επιτελέσουν προς την κατεύθυνση της κοινωνικής επιρροής και της πειθούς προσφέρεται από τη Ρητορική Κοινωνική Ψυχολογία (Billig, 1987, 1991) και από τη μελέτη της μειονοτικής επιρροής (Moscovici & Personnaz, 1980. Mugny & Papastamou, 1982. Mugny & Pérez, 1991).

Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ

Η ρητορική προσέγγιση στην Κοινωνική Ψυχολογία, όπως αυτή προτάθηκε από τον Billig (1985, 1987, 1991), αντλεί από την αρχαία ελληνική παράδοση της ρητορικής και υποστηρίζει πως η ίδια η δομή της ανθρώπινης σκέψης έχει χαρακτήρα ρητορικό, καθώς διαμορφώνεται σύμφωνα με τη δομή της επιχειρηματολογίας. Όταν σκεφτόμαστε, σχηματίζουμε στην ουσία σιωπηρά επιχειρήματα, όπως ακριβώς θα τα διαμορφώναμε, εάν συμμετείχαμε σε ένα δημόσιο διάλογο. Η θεώρηση της σκέψης από τη ρητορική κοινωνική ψυχολογία ως εσωτερικού διαλόγου έχει δύο πολύ σημαντικές συνέπειες. Η πρώτη είναι η προσέγγιση του περιεχομένου της καθημερινής σκέψης ως εγγενώς ιδεολογικού. Η πρώτη ύλη για τη διαμόρφωση των επιχειρημάτων του εσωτερικού διαλόγου δεν είναι άλλη από τους κοινούς τόπους, τις αξίες και τις ιδέες που αποτελούν προϊόντα του ευρύτερου ιστορικού, κοινωνικού και πολιτικού πλαισίου και αντανακλούν τις σχέσεις εξουσίας και κυριαρχίας μέσα σε αυτό (Billig, 1991). Η δεύτερη αφορά την αναγνώριση της διλημματικής φύσης της σκέψης. Η πολιτισμικά και ιστορικά προσδιορισμένη «κοινή λογική» δεν προσφέρει μία συνεκτική και μοναδική ερμηνεία για τα υπό συζήτηση φαινόμενα. Οι λεγόμενοι «κοινοί τόποι», που αποτελούν μέρος της κοινής λογικής, είναι συχνά αντιφατικοί μεταξύ τους και επομένως ο ομιλητής μπορεί να επιλέγει κάθε φορά διαφορετική κοινωνικά διαθέσιμη σταθερά για να στηρίζει τις απόψεις του (Billig, 1985. Billig, Condor, Edwards, Gane, Middleton, & Radley, 1988).

Η κατασκευή των κοινωνικών κατηγοριών είναι ένα από αυτά τα επιχειρηματολογικά αποθέματα που οι κοινωνικοί δράστες χρησιμοποιούν με ευελιξία, ανάλογα με το ρητορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο επιχειρηματολογούν και ανάλογα με τους εκάστοτε ρητορικούς τους στόχους. Η μελέτη της μεταβλητότητας των κοινωνικών κατηγοριών στο λόγο αποτελεί πηγή κατανόησης των ρητορικών στόχων και στρατηγικών των ομιλητών (βλ. Figgou & Condor, 2007. McKinlay & McVittie, 2008, 2011. Reicher & Hopkins, 2001. Wetherell & Potter, 1992).

Η ρητορική κοινωνικοψυχολογική προσέγγιση του Billig (1991) μας εξοπλίζει με ορισμένα χρήσιμα θεωρητικά εργαλεία για την κατανόηση των ρητορικών μέσων και των επιχειρηματολογικών αποθεμάτων που διαθέτει μία μειονοτική ομάδα, προκειμένου να ασκήσει επιρροή στην πλειονότητα. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, οι «κοινοί τόποι» που ανευρίσκονται στην κοινή λογική αποτελούν ένα ρητορικό απόθεμα χρήσιμο και διαθέσιμο στον ομιλητή που διεκδικεί να ασκήσει

επιρροή για θέσεις οι οποίες δεν είναι διαδεδομένες στην πλειονότητα. Η πληθώρα αντικρουόμενων θέσεων που κατέχουν οι ομιλητές ως τμήμα των αποθεμάτων που τους παρέχει η κοινή λογική επιτρέπει να αναδύονται στο διάλογο καινούρια επιχειρήματα. Τα καινούρια επιχειρήματα μπορεί να προκύψουν από μια νέα σύνθεση των διαθέσιμων κοινών τόπων ή από την ανα-νοηματοδότηση κοινότοπων εννοιών.

Ο Billig (1987) συνδέει τη ρητορική κοινωνικοψυχολογική του προσέγγιση με τη θεωρητική και ερευνητική παράδοση της *μειονοτικής επιρροής* διττά. Πρώτον, υποστηρίζει πως πειραματικές έρευνες όπως των Papastamou & Mugny (1985) έκαναν σαφές πως αν μια ενεργή μειονότητα θέλει να ασκήσει επιρροή δεν μπορεί παρά να επιδείξει σεβασμό σε κάποιες από τις κοινότοπες αξίες της πλειονότητας και να τις συμπεριλάβει στη δική της ατζέντα. Δεύτερον, υποστηρίζει πως η έρευνα στη μειονοτική επιρροή αποδεικνύει ότι η ίδια η προσπάθεια αμφισβήτησης κάποιων (θεωρούμενων ως) αδιαμφισβήτητων «αντικειμένων» (είτε αυτά είναι «κοινωνικά αντικείμενα» είτε «φυσικά ερεθίσματα» όπως το χρώμα κάποιων διαφανειών) από τη μειονότητα αλλάζει την επιστημολογική υπόστασή τους (βλ. Moscovici & Personnaz, 1980). Από αδιαμφισβήτητα γεγονότα γίνονται απόψεις, γνώμες ή επιχειρηματολογικές θέσεις μέσα σε ένα διάλογο που προϋποθέτει την ύπαρξη αντεπιχειρημάτων. Έτσι ακόμη και αν οι απόψεις της μειονότητας τελικά απορριφθούν, θα έχουν αμφισβητήσει την ίδια την επιστημολογική υπόσταση των μέχρι τότε αδιαμφισβήτητων συμβάντων, ανοίγοντας το δρόμο για τη διαμόρφωση νέων γραμμών επιχειρηματολογίας.

Τέλος, η μεταβλητότητα των αναφορών που προβλέπει η προσέγγιση της ρητορικής και η ελαστικότητα κατά τη διαπραγμάτευση, αποτελεί ένα από τα μέσα που προτείνουν οι θεωρητικοί της μειονοτικής επιρροής, προκειμένου μία μειονότητα να αυξήσει την επιρροή της (Mugny & Papastamou, 1982. Mugny & Pérez, 1991). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Παπαστάμου & Μιούνυ (2008) όταν μία μειονότητα συγκρούεται ιδεολογικά με τις απόψεις της πλειονότητας, υφίσταται το βάρος της κοινωνικής της παρέκκλισης, το οποίο πρέπει με κάποιο τρόπο να αντιπαρέλθει, προκειμένου να ασκήσει επιρροή. Σε αυτή την περίπτωση η μειονότητα πρέπει να επιδείξει ιδεολογική συνέπεια και σταθερότητα στην υποστήριξη των απόψεών της όντας όμως ταυτόχρονα ευέλικτη στον τρόπο που διαπραγματεύεται τη σύγκρουση, με άλλα λόγια, όντας ελαστική στη ρητορική της.

Χρησιμοποιώντας το θεωρητικό πλαίσιο της ρητορικής κοινωνικής ψυχολογίας, αλλά και αντλώντας από βασικές θέσεις θεωριών για τη μειονοτική επιρροή, η

παρούσα μελέτη θα εστιάσει σε αποσπάσματα λόγου μελών της «Χρυσής Αυγής», με στόχο να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο τα μέλη του κόμματος κατασκευάζουν την ιδεολογική ταυτότητα της ομάδας τους, καθώς και τις υπόλοιπες κοινωνικές κατηγορίες, στην προσπάθειά τους να αυξήσουν την επιρροή της.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Επιλογή κειμένων

Για την ανάλυση αναζητήθηκαν κείμενα από τη διαδικτυακή εφημερίδα³ (<http://xrysiaugh.wordpress.com>) καθώς και από διάφορα ιστολόγια της Χρυσής Αυγής (<http://xavolos.blogspot.gr>, <http://xamwrias.blogspot.gr>, <http://xryshayghnikaia.blogspot.gr>, <http://xrushaughpurinaskorinthou.blogspot.gr>) το διάστημα Ιανουαρίου – Μαΐου 2012⁴. Το διάστημα αυτό κρίθηκε το καταλληλότερο για τη συλλογή κειμένων, καθώς επρόκειτο για μία περίοδο κατά την οποία η χώρα είχε μπει ουσιαστικά σε προεκλογική περίοδο. Ως συνέπεια του παραπάνω τα κείμενα που αναρτήθηκαν στα ιστολόγια της Χρυσής Αυγής αφορούσαν συχνά την ιδεολογική οριοθέτηση του κόμματος και την κατασκευή της ταυτότητάς του με στόχο την αύξηση της απήχυσής του. Αν και είναι προφανές ότι η ιδεολογική ταυτότητα του κόμματος αναδεικνύεται σε όλα ανεξαιρέτως τα κείμενα που υπάρχουν στα ιστολόγια, για την τελική επιλογή των κειμένων που συμπεριλήφθηκαν στην ανάλυση, κριτήριο ήταν να δηλώνεται είτε στον τίτλο είτε στο σώμα του κειμένου ρητά ο στόχος της παρουσίασης των θέσεων και της ιδεολογίας του κόμματος (προς αυτή την κατεύθυνση λάβαμε υπόψη μας εκτός από το περιεχόμενο και άλλα γλωσσικά στοιχεία όπως π.χ. εκτεταμένη χρήση του α' πληθυντικού). Στην τελική φάση της ανάλυσης συμπεριλήφθησαν 65 κείμενα.

Αναλυτική διαδικασία

Για την ανάλυση των κειμένων επιλέχθηκε η ρητορική ιδεολογική ανάλυση του Billig (1991). Η προσέγγιση αυτή συγγενεύει, αλλά και δανείζεται αναλυτικά εργαλεία από άλλες λογο-αναλυτικές προσεγγίσεις που εκπροσωπούν τη στροφή στο

³ Πρέπει να αναφερθεί πως δεν είναι πλέον εφικτή η διαδικτυακή πρόσβαση στα κείμενα που είχαν δημοσιευθεί στην Wordpress, καθώς οι υπεύθυνοι για τη συγκεκριμένη πλατφόρμα στις 10 Μαΐου του 2012, δηλαδή λίγο μετά τα εκλογικά αποτελέσματα, αποφάσισαν να «κατεβάσουν» την ιστοσελίδα της Χρυσής Αυγής, θεωρώντας πως αυτή παραβίαζε τους όρους χρήσης.

⁴ Η αναζήτηση, αλλά και η τελική επιλογή των κειμένων είχε ως κριτήριο την ανάρτησή τους το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ανεξάρτητα από το πότε γράφτηκαν η δημοσιεύτηκαν πρώτη φορά.

λόγο στην κοινωνική ψυχολογία, όπως είναι η λογοψυχολογία (Edwards, 1997. Edwards & Potter, 1992) και η κριτική λογοψυχολογία (Wetherell, 1998). Ενδιαφέρεται αφενός για τον εντοπισμό κοινών επιχειρηματολογικών μοτίβων στο λόγο και τη σύνδεσή τους με το ευρύτερο ιστορικό–ιδεολογικό πλαίσιο και αφετέρου για τη διερεύνηση των ρητορικών τους λειτουργιών και της μεταξύ τους ρητορικής σχέσης.

Η διαδικασία της ανάλυσης μπορεί να χωριστεί σε τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο αφορά την κωδικοποίηση του υλικού με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα και την ένταξή του σε θεματικές κατηγορίες. Από την αρχική κωδικοποίηση προέκυψαν δύο κύριες αναλυτικές κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τη διαχείριση της μομφής της ιδεολογικής ακρότητας από τους γράφοντες, ενώ η δεύτερη τη διαπραγμάτευση της μειονοτικής θέσης της ενδο-ομάδας. Σε δεύτερο στάδιο επιδιώχθηκε ο εντοπισμός των γραμμών επιχειρηματολογίας μέσα σε κάθε κατηγορία. Σε αυτό το στάδιο της ανάλυσης σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η εξέταση της σχέσης μεταξύ των κοινών τύπων που έχουν εντοπιστεί στο λόγο και η οργάνωσή τους σε ευρύτερα συστήματα λόγου. Για παράδειγμα, αναφορικά με τη διαχείριση της μομφής της ακρότητας η ανάλυση εντόπισε τρεις γραμμές επιχειρηματολογίας. Η πρώτη ανανομηματοδοτεί την ίδια την έννοια της ιδεολογικής «ακρότητας», η δεύτερη κατασκευάζει την «ακραία» ιδεολογική τοποθέτηση και δράση ως αναγκαία απάντηση στις «ακραίες» τρέχουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, ενώ η τρίτη διαπραγματεύεται συγκεκριμένες μομφές για την ακρότητα των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής, όπως αυτές του ρατσισμού-φυλετισμού και του ναζισμού. Στη δεύτερη αναλυτική κατηγορία (διαπραγμάτευση της μειονοτικής θέσης της ενδοομάδας) οι γραμμές επιχειρηματολογίας που εντοπίστηκαν αφορούν την κατασκευή του ισχυρού λαϊκού ερείσματος της ενδο-ομάδας και την απόδοση μομφής του ρατσισμού στην εξω-ομάδα. Το τρίτο στάδιο της ανάλυσης επικεντρώθηκε στην εξέταση των πιθανών λειτουργιών των γραμμών επιχειρηματολογίας που εντοπίστηκαν.

Από το σύνολο των κειμένων επιλέχθηκαν τα αποσπάσματα που θεωρήθηκαν τα καταλληλότερα για την όσο το δυνατόν πιο συνεκτική παρουσίαση των επαναλαμβανόμενων μοτίβων που διαπιστώθηκαν στην επιχειρηματολογία. Τα αποσπάσματα παρατίθενται αυτούσια, διατηρώντας δηλαδή τη στίξη, την ακριβή διατύπωση και τα ορθογραφικά τους λάθη.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Διαχειριζόμενοι τη μομφή της ιδεολογικής ακρότητας

Ανανοηματοδοτώντας την ακρότητα. Η ακρότητα ως συνεπής πίστη σε αδιαμφισβήτητα ιδανικά

Σε αυτή την αναλυτική υποκατηγορία εντάχθηκαν κείμενα στα οποία επιχειρείται από τον γράφοντα ή τους γράφοντες η ανανοηματοδότηση του όρου «ακραίοι» και η απόδοση θετικού εννοιολογικού φορτίου στην έννοια της ακρότητας. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα από το περιοδικό του κόμματος, του οποίου συγγραφέας είναι ο ίδιος ο γραμματέας Νίκος Μιχαλολιάκος⁵.

Απόσπασμα 1

Κάποιοι απ' αυτούς επιμένουν να μας χαρακτηρίζουν φανατικούς και ακραίους. Θα συμφωνήσουμε απόλυτα μαζί τους. Και φανατικοί είμαστε και ακραίοι για τα Ιδανικά μας, για την Πατρίδα μας, για τη Φυλή μας, για την Ιδεολογία μας! {.....} Είναι πράγματι παράδοξο σε μια Ελλάδα που σαπίζει κυριολεκτικά χωρίς σκοπό, "περιμένοντας τους βαρβάρους", να υπάρχουν κάποιοι ασυμβίβαστοι, σταθεροί στις ιδέες τους, αδιαπραγμάτευτοι και φανατικοί.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί μια από τις βασικές θέσεις της ρητορικής κοινωνικής ψυχολογίας είναι ότι η επιχειρηματολογία τόσο στο δημόσιο όσο και στον εσωτερικό διάλογο γίνεται δυνατή, επειδή η ίδια έννοια μπορεί συχνά να νοηματοδοτηθεί όχι απλά με διαφορετικούς αλλά και με δυνάμει αντιτιθέμενους τρόπους. Διαχειριζόμενος λοιπόν τη μομφή της ακρότητας, ο γράφων στο απόσπασμα 1 δεν την αποποιείται αλλά επιχειρεί να την ανανοηματοδοτήσει και να την αναπλαισιώσει στο λόγο του. Η ακρότητα νοηματοδοτείται ως πίστη σε ιδανικά, ενώ ο φανατισμός συνδέεται με την αδιαπραγμάτευτη, ασυμβίβαστη σταθερότητα στις ιδέες.

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί πως ανάμεσα στα *Ιδανικά* που ο γράφων αναπαριστά ως αδιαπραγμάτευτα στο λόγο του αναφέρεται και η φυλή η οποία τοποθετείται σε μία λίστα τριών σημείων (Rooyackers & Verkuyten, 2011) μαζί με την πατρίδα και την ιδεολογία. Η έννοια της φυλής, αν και τα όριά της δεν ξεκαθαρίζονται από το γράφοντα, παραπέμπει στην ιδέα της βιολογικής συνέχειας και του αίματος και δύσκολα αφήνει περιθώρια αμφιβολίας για την ιδεολογία στην οποία ο γράφων πιστοποιεί τη φανατική προσήλωση και σταθερή πίστη της ενδο-ομάδας.

Το έρεισμα του λόγου του γράφοντα παραπέμπει ξεκάθαρα σε μια διομαδική

⁵ Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι το συγκεκριμένο κείμενο δημοσιεύθηκε πρώτη φορά τον Απρίλιο του 2003 και αναδημοσιεύτηκε στο περιοδικό της Χρυσής Αυγής το 2012. Από εκεί αναρτήθηκε στο ιστολόγιο, ακριβώς για να δείξει, σύμφωνα με προλογικό σχόλιο, τη συνέπεια των θέσεων του κόμματος.

διαφοροποίηση-σύγκρουση ανάμεσα στην ενδο-ομάδα που εκπροσωπεί (χρησιμοποιώντας το α' πληθυντικό) και την εξω-ομάδα. Τα όρια της τελευταίας παραμένουν εξαιρετικά ασαφή, έτσι ώστε να χωρέσουν όσους δεν εντάσσονται στο «εμείς». Είναι αυτοί που αποδίδουν τη μομφή της ακρότητας, είναι όσοι δεν είναι ασυμβίβαστοι και πιστοί στα ιδανικά που ο γράφων αναπαριστά ως αδιαμφισβήτητα. Η ακρότητα -με την έννοια της σταθερότητας και της συνέπειας- γίνεται το βασικό διαχωριστικό κριτήριο ανάμεσα στα μέλη της Χρυσής Αυγής που παραμένουν ασυμβίβαστα και έξω από το σύστημα και στην *Ελλάδα που σαπίζει*.

Οι ακραίες θέσεις ως συνεπής αντίδραση στην ακραία πολιτική και οικονομική κατάσταση

Στο προηγούμενο απόσπασμα γίνεται αναφορά από το γράφοντα στη διαφθορά του πολιτικού συστήματος μέσα στο οποίο η *Ελλάδα σαπίζει*, συνθήκη που αντιπαραβάλλεται με την ιδεολογική σταθερότητα και ακρότητα της Χρυσής Αυγής. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, αλλά και σε άλλα που εντάχθηκαν στη συγκεκριμένη κατηγορία, η σταθερότητα δεν αντιπαραβάλλεται απλώς με τις πολιτικοκοινωνικές συνθήκες αλλά κατασκευάζεται ως αντίδραση σε αυτές, ως αναπόφευκτη απάντηση στην ακραία εξαθλίωση της κοινωνίας.

Απόσπασμα 2

Δεν είναι ακραίο, ο συνταξιούχος να πληρώνει 40 χρόνια το ταμείο του και να καταντάει με 300 ευρώ σύνταξη (και αν). Δεν είναι ακραίο, το 50% ανεργίας. Δεν είναι ακραίο, να βλέπεις συμπολίτες μας να ψάχνουν στα σκουπίδια. Δεν είναι ακραίο, τα παιδιά μας να είναι υποσιτισμένα στα σχολεία. Δεν είναι ακραίο, η Ελλάδα να έχει καταντήσει αποθήκη μεταναστών. Δεν είναι ακραίο, ο πλουτισμός όλων των πολιτικών σε βάρος του λαού. Δεν είναι ακραίο, να πληρώνεις χαράτσια για κάτι που δεν ευθύνεσαι. Ακραία είναι αυτά που ζούμε και όχι η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ [...] αυτό το ίδιο το σύστημα φρόντισε να δημιουργήσει το σημερινό χάος, το οποίο δικαιώνει απόλυτα τις «ακραίες» για τους πολλούς θέσεις μας!

Η γλώσσα του αποσπάσματος είναι έντονα συναισθηματικά φορτισμένη, ενώ μια σειρά από παραστατικές εικόνες που διαδέχονται η μια την άλλη αναπαριστούν την Ελλάδα την εποχή της κρίσης. Ο γράφων χρησιμοποιώντας επαναλαμβανόμενες ρητορικές ερωτήσεις κατασκευάζει την ακρότητα των δεινών της ελληνικής κοινωνίας για να καταλήξει ότι οι ακραίες συνθήκες δικαιώνουν τις ακραίες θέσεις της Χρυσής Αυγής. Είναι ενδιαφέρον ότι ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο απόσπασμα αφενός τοποθετεί τη λέξη «ακραίες» εντός εισαγωγικών,

αποστασιοποιούμενος ρητορικά από αυτή (Goffman, 1981) και δείχνοντας πως η λέξη αποδίδεται από άλλους στην ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, και αφετέρου επιχειρηματολογεί για την αναγκαιότητά της. Έτσι γίνεται ταυτόχρονα αποποίηση και δικαιολόγηση της ακρότητας.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί κανείς στις κοινωνικές κατηγορίες που στο λόγο του κειμένου αναπαρίστανται να βιώνουν ακραίες συνθήκες. Σύμφωνα με το κείμενο οι κατηγορίες αυτές εκπροσωπούνται πραγματικά μόνο από τις ακραίες θέσεις της Χρυσής Αυγής, ακριβώς γιατί οι συνθήκες που βιώνουν είναι ακραίες. Σε αυτές εντάσσονται άνεργοι, συνταξιούχοι, υποσιτισμένα παιδιά και εντέλει ο λαός που πληρώνει χωρίς να ευθύνεται. Είναι δύο οι κατηγορίες που μένουν έξω από αυτή την εξαιρετικά περιεκτική ενδο-ομάδα που η Χρυσή Αυγή φαίνεται να εκπροσωπεί. Αφενός οι πολιτικοί και αφετέρου οι μετανάστες. Η κοινωνική κατηγορία των πολιτικών κατασκευάζεται σε αντίστιξη με αυτή του λαού και ως αποτέλεσμα αυτού η Χρυσή Αυγή παρουσιάζεται στο πλευρό του λαού και εκτός της πολιτικής. Οι μετανάστες από την άλλη, όχι μόνο κατασκευάζονται ως κατηγορία διακριτή από αυτή των υποσιτισμένων και των ανέργων, αλλά επιπλέον απανθρωποποιούνται. Η απανθρωποποίηση των μεταναστών μέσα από τη χρήση μεταφορικού λόγου («Η Ελλάδα αποθήκη μεταναστών») είναι ένας από τους κοινούς τόπους στον ακροδεξιό –και όχι μόνο– πολιτικό λόγο σύμφωνα με άλλους μελετητές (Figgou, in press. Charteris-Black, 2006).

Είναι ακόμη ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται από το συγγραφέα του κειμένου, προκειμένου να επισημανθεί η ακρότητα των συνθηκών που βιώνει η ελληνική κοινωνία και που κατά τη γνώμη του δικαιώνουν την ακρότητα των θέσεων της Χρυσής Αυγής, αποτελούν ιδιαίτερα διαδεδομένους κοινούς τόπους τη δεδομένη χρονική στιγμή στην πολιτική ρητορική⁶.

Η επισήμανση στη χρήση κοινών τόπων δεν αποσκοπεί στο να δείξει την ομοιότητα του λόγου ή της ταυτότητας της Χρυσής Αυγής με αυτήν άλλων κομμάτων, όσο να φωτίσει το γεγονός ότι στην προσπάθεια επιρροής η ρητορική του κόμματος έχει συμπεριλάβει αυτά τα επιχειρηματολογικά αποθέματα, σπέρματα των οποίων - αν όχι αυτούσια- έχουν εδραιωθεί ως «κοινή λογική».

⁶ Ακόμη και η συγκεκριμένη μεταφορική φράση («η Ελλάδα αποθήκη μεταναστών») έχει χρησιμοποιηθεί αυτούσια από δύο υπουργούς προστασίας του πολίτη σε επίσημες ομιλίες τους και έχει αναπαραχθεί κατά κόρον από τα μέσα ενημέρωσης. Συγκεκριμένα, από τον Χρήστο Παπουτσή στην τακτική συνεδρίαση της Επιτροπής Μετανάστευσης και Προσφύγων του Συμβουλίου της Ευρώπης τον Ιούνιο του 2011 («Στην Ελλάδα θα παραμείνουν μόνο οι νόμιμοι μετανάστες», 2011) και από το Νίκο Δένδια, στη Βουλή τον Αύγουστο του 2012 (Κοτρώτσος, 2012).

Διαχειριζόμενοι το στίγμα του ναζισμού και του ρατσισμού

Πέρα από τη μομφή της ιδεολογικής ακρότητας και ειδικά όταν άρχισαν να γίνονται ορατοί στα κεντρικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, μετά την είσοδό τους στο κοινοβούλιο, οι εκπρόσωποι της Χρυσής Αυγής βρέθηκαν συχνά στη θέση να διαχειριστούν τη μομφή του ναζισμού και του ρατσισμού. Σε αυτήν τη θέση δε βρέθηκαν μόνο εξαιτίας του κατάφωρου και απροκάλυπτου ρατσιστικού λόγου τους, αλλά κυρίως λόγω της έντονης παρουσίας τους σε περιστατικά ακραίας σωματικής και λεκτικής βίας, όπως αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω στο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της έρευνάς μας. Στα επόμενα δύο αποσπάσματα οι συγγραφείς «απαντούν» στην «κατηγορία» του ναζισμού. Το απόσπασμα 3, υπογράφει υποψήφιος βουλευτής της Χρυσής Αυγής.

Απόσπασμα 3

Αν αυτός :

- Που δακρύζει όταν ακούει τον Εθνικό Ύμνο
- Που νιώθει υπερήφανος που γεννήθηκε Έλληνας
- Που θέλει πίσω την Πατρίδα του από τους εκατομμύρια λαθρομετανάστες
- Που θέλει να τιμωρηθούν παραδειγματικά οι ένοχοι που έφτασαν την χώρα μας σε αυτό το χάλι
- Που έχει υπηρετήσει με Τιμή τον Ελληνικό στρατό
- Που θέλει να δώσει μια Ελπίδα στην Ελληνική νεολαία για να μην εγκαταλείψει ακόμα μια φορά την χώρα ονομάζεται από το σάπιο πολιτικό κατεστημένο, που βλέπει την άνοδο των Ελεύθερων Ελλήνων της Χρυσής Αυγής σαν το απόλυτο κακό, “ναζί” τότε δηλώνω ο **ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ!**

Σε κάθε άλλη περίπτωση ονομάζω αυτούς που το διαδίδουν συκοφάντες και αυτούς που πιστεύουν ότι υπάρχουν το 2012 στην Ελλάδα Ναζί, ΧΑΖΟΥΣ. Οι φίλοι της Χρυσής Αυγής έχουν υψηλότερο επίπεδο νοημοσύνης και είναι οι πιο ψαγμένοι απ' όλους, δεν πέφτουν στην παγίδα σας. Είμαστε Έλληνες Εθνικιστές και ΤΙΠΟΤΕ άλλο!

Σε αυτό το απόσπασμα οι ρητορικές στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση της μομφής του ναζισμού είναι σε μεγάλο βαθμό κοινές με αυτές που εντοπίσαμε στα προηγούμενα αποσπάσματα. Μέσα από μια λίστα ρητορικών ερωτήσεων ο συγγραφέας επιχειρεί να ανανοηματοδοτήσει το περιεχόμενο της έννοιας ή ακριβέστερα της μομφής που αποδίδεται στη Χρυσή Αυγή, ενώ παράλληλα αποστασιοποιείται ρητορικά από αυτήν.

Είναι σημαντικό να τονιστεί και πάλι η συναισθηματική γλώσσα με την οποία η

ταυτότητα της Χρυσής Αυγής συνδέεται με την «εθνική υπερηφάνεια και πίστη» (*Που δακρύζει όταν ακούει τον Εθνικό Ύμνο, Που νιώθει υπερήφανος που γεννήθηκε Έλληνας*), η χρήση κάποιων αδιαμφισβήτητων αξιών, όπως αυτή της ελευθερίας για την κατασκευή της ταυτότητας της ενδο-ομάδας (*την άνοδο των Ελεύθερων Ελλήνων της Χρυσής Αυγής*), αλλά και η αναπαράσταση των μεταναστών ως δυνάμεων κατοχής από τις οποίες θα πρέπει να διεκδικήσουμε πίσω την Πατρίδα μας⁷ (αναπαράσταση που μειονοτικοποιεί την εθνική ομάδα μέσα από την απόδοση εξουσίας στους μετανάστες). Για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης, ωστόσο, θα θέλαμε να επιμείνουμε στην κατασκευή του ναζισμού ως ενός πεπερασμένου στο χρόνο και στο χώρο φαινομένου, που δε θα μπορούσε να υπάρχει στην Ελλάδα του 2012. Η μεταφορά μάλιστα του φαινομένου στο σημερινό χωροχρονικό πλαίσιο αποδίδεται σε συκοφαντία και σε έλλειψη κοινής λογικής.

Ο ναζισμός λοιπόν κατασκευάζεται ως ένα φαινόμενο με διακριτά χωροχρονικά όρια που ως τέτοιο δεν μπορεί να προβληθεί στο σήμερα και να μεταφερθεί σε διαφορετικό εθνικό πλαίσιο. Έτσι το ιδεολογικό του περιεχόμενο στο οποίο δε γίνεται καμιά αναφορά δε μπορεί να μολύνει τους Έλληνες εθνικιστές της Χρυσής Αυγής. Σε αυτό το σημείο βέβαια η Χρυσή Αυγή δε διαφοροποιείται απλά από παρελθούσες δημόσιες δηλώσεις της, δεδομένου ότι έχει ανοιχτά στο παρελθόν εκφράσει την πίστη της στις ιδέες και στα σύμβολα του ναζισμού τα οποία συγκαλυμμένα ή όχι χρησιμοποιεί και σήμερα, αλλά αποσιωπά το γεγονός ότι κινήματα σε πολλά διαφορετικά εθνικά πλαίσια σήμερα αυτό-ταυτοποιούνται ως ναζιστικά.

Αντίστοιχη είναι και η γραμμή επιχειρηματολογίας που αναπτύσσεται στο επόμενο απόσπασμα, από κείμενο σε περιφερειακή ιστοσελίδα της Χρυσής Αυγής, με τίτλο «Επιτέλους, η φωνή της αλήθειας!», όπου αμέσως μετά την αποποίηση της σύνδεσης με το ναζισμό και το φασισμό, επιχειρείται και ο προσδιορισμός της ιδεολογικής γραμμής της ενδο-ομάδας.

Απόσπασμα 4

Δεν έχουμε καμία σχέση με την Γερμανία και τον ναζισμό, ούτε με την Ιταλία και τον φασισμό, δεν είμαστε δολοφόνοι, δεν είμαστε τρομοκράτες και δεν είμαστε ούτε βρυκόλακες, {.....} Είμαστε στρατιώτες της Εθνικοσοσιαλιστικής ιδέας και θα αγωνιστούμε μέχρι τελευταίας ρανίδας του αίματός μας για την απελευθέρωση της πατρίδας μας από τους ανθελληνικούς και ξένους δυνάστες.

⁷ Η αναπαράσταση των μεταναστών ως δυνάμεων κατοχής και η υπόσχεση ότι «θα ανακαταλάβουμε τις πόλεις μας» ήταν παρούσα και στην προεκλογική ρητορική για το μεταναστευτικό του σημερινού πρωθυπουργού («Αντώνης Σαμαράς: Θα ανακαταλάβουμε τις πόλεις μας», 2012).

Και το απόσπασμα 4 επιδιώκει να οριοθετήσει τη ριζική διαφοροποίηση της Χρυσής Αυγής από το ναζισμό και το φασισμό. Η αποποίηση είναι εμφανής από την πρώτη σειρά: *«Δεν έχουμε καμία σχέση με την Γερμανία και τον ναζισμό, ούτε με την Ιταλία και τον φασισμό»*. Το επιχείρημα που στηρίζει αυτήν την αποποίηση –και είναι κοινό με το προηγούμενο απόσπασμα- είναι η χωρική και χρονική απόσταση ανάμεσα στη ναζιστική Γερμανία ή τη φασιστική Ιταλία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και στη Χρυσή Αυγή του 2012.

Είναι βέβαια σημαντικό να παρατηρήσει κανείς ότι σε κανένα από τα δύο αποσπάσματα –αλλά ούτε και σε άλλο κείμενο από αυτά που αναλύθηκαν- οι συγγραφείς δεν αρνούνται ρητά τη συσχέτισή τους με το ιδεολογικό περιεχόμενο του «ναζισμού». Απογυμνώνοντας ιδεολογικά το ναζισμό και ανακατασκευάζοντάς τον ως ένα χωρικά εντοπισμένο και χρονικά πεπερασμένο φαινόμενο επιχειρούν να αποποιηθούν τη μομφή χωρίς ωστόσο να αποκηρύξουν την ιδεολογία. Στο απόσπασμα 4 μάλιστα και μετά την αποκήρυξη της σχέσης με το ναζισμό και το φασισμό, οι συγγραφείς δηλώνουν στρατιώτες της «Εθνικοσοσιαλιστικής Ιδέας». Με αυτό τον τρόπο αποκηρύσσουν τη σχέση με το συγκεκριμένο πολιτικό μόρφωμα στο συγκεκριμένο πλαίσιο που εμφανίστηκε, αλλά παράλληλα δηλώνουν αμέριστη πίστη στην ιδεολογία του. Η αντινομία –που αγγίζει το παράδοξο- είναι ιδιαίτερα έντονη στο απόσπασμα 4 όπου αφού επικαλεστούν τη χωρο-χρονική απόσταση από το γερμανικό ναζισμό δηλώνουν την προσήλωσή στον «Εθνικοσοσιαλισμό» χρησιμοποιώντας μια λέξη της οποίας η μετάφραση στα Γερμανικά «nationalsozialismus» έδωσε στο ναζισμό το όνομά του μέσα από τη συντομογραφία «nazi».

Μέσα από ένα παράδοξο γλωσσικό παιχνίδι στο απόσπασμα που ακολουθεί, οι συγγραφείς δηλώνουν την προσήλωσή τους στο φυλετισμό, ο οποίος σύμφωνα με τους ίδιους απέχει παρασάγγες από το «ρατσισμό» που άλλοι τους αποδίδουν. Το παράδοξο αυτό έγκειται ακριβώς στην γλωσσολογική ταύτιση των δύο όρων, καθώς ο όρος «ρατσισμός» προέρχεται από τον αγγλοσαξονικό όρο «race» που σημαίνει φυλή. Παρατηρείται διαρκής μεταβλητότητα στις κοινωνικές κατηγορίες και στα κοινωνικά αντικείμενα, και ρητορική ευελιξία ως προς την αναθεώρηση των κοινωνικών αντικειμένων και την τοποθέτησή τους σε διαφορετικά πλαίσια.

Απόσπασμα 5

Δηλώνουμε ευθαρσώς Φυλετιστές, και με αυτό τον όρο διακηρύσσουμε πως πιστεύουμε στην πραγματικότητα της Φυλής, ως βιολογικής μονάδας. {.....} Είμαστε αθεράπευτα Φυλετιστές

και δεν επιθυμούμε αλλοφύλλους να εγκαθίστανται στην ιερή Ελληνική Γη, διότι ως Θεματοφύλακες της Λαϊκής Παράδοσης, αρνούμαστε να καταστεί ο οίκος των Ελλήνων, η Πατρίδα μας, μια πολυφυλετική Βαβέλ. {.....} Γίνεται αντιληπτό πως ο Φυλετισμός μας απέχει παρασάγγες από τον «ρατσισμό» που αποδίδουν σε εμάς οι χρυσοπληρωμένοι κύριοι που φέρουν δήθεν την ιδιότητα του ...δημοσιογράφου. Αποποιούμεστε κάθε σχέση με «ρατσιστές» που ερμηνεύουν την εισβολή αλλοφύλων ως ...μετανάστευση. Δεν είμαστε οι χυδαίοι «ρατσιστές» που ανησυχούμε μην τυχόν λερώσει ο Πακιστανός το αμάξι μας στα φανάρια. Δεν είμαστε εκείνοι οι «ρατσιστές» που μας ενοχλούν οι ξένοι επειδή απλώς «δεν μας αρέσει η φάτσα τους»

Εδώ παρατίθεται ένα επιχείρημα που, εκ πρώτης όψεως, παραπέμπει σε αυτό που είναι γνωστό ως «παλιομοδίτικος» ρατσισμός, καθώς διακηρύσσει την ισχυρή πεποίθηση στη βιολογική διαφορά μεταξύ των φυλών: «είμαστε αθεράπευτα Φυλετιστές»... «Δηλώνουμε ευθαρσώς Φυλετιστές, και με αυτό τον όρο διακηρύσσουμε πως πιστεύουμε στην πραγματικότητα της Φυλής, ως βιολογικής μονάδας».

Παρά την δήλωση της αταλάντευτης πίστης στην βιολογική διαφορά, υπάρχουν και στοιχεία που δείχνουν ότι ο λόγος δεν είναι απαλλαγμένος από χαρακτηριστικά της νεορατσιστικής γλώσσας, δεν είναι δηλαδή απαλλαγμένος από στρατηγικές που επιχειρούν να προλάβουν τις αρνητικές ταυτοτικές συνέπειες που έχει η σύνδεση της ενδο-ομάδας με το ρατσισμό. Η ρητορική στρατηγική που ακολουθείται στο απόσπασμα, προκειμένου να διαχωριστεί η ιδεολογία της ενδο-ομάδας («φυλετισμός») από τον ρατσισμό, συνίσταται στη νοηματοδότηση του ρατσισμού ως παράλογου (όχι εμπειριστατωμένου λογικά και ιδεολογικά).

Σύμφωνα με το γράφοντα, από την ιδεολογία του φυλετισμού, που βλέπει ως αδιαίρετα συστατικά της φυλής τον πολιτισμό και την εδαφικότητα⁸, απορρέει το δικαίωμα αυτών που ανήκουν σε μια φυλή, να ζήσουν χωρίς την παρουσία αλλοφύλων (... διότι ως Θεματοφύλακες της Λαϊκής Παράδοσης, αρνούμαστε να καταστεί ο οίκος των Ελλήνων, η Πατρίδα μας, μια πολυφυλετική Βαβέλ). Οι φυλετιστές θέλουν απλά να κρατήσουν αδιάβλητη την κληρονομιά τους και αυτό αναγκαστικά προϋποθέτει την μη συναλλαγή τους με ξένους. Ο ρατσισμός από την

⁸ Σύμφωνα με το κλασικό κείμενο του Barker (1981) για τη νοηματοδότηση του νέου ρατσισμού, «Ο πολιτισμός στις νέο-ρατσιστικές θεωρίες δεν αναπαρίσταται ως ένα προϊόν της κοινωνικής ζωής αλλά ως μια αρχέγονη ανάγκη που αποτελεί την ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης». Το επιχείρημα είναι ότι «Επειδή ακριβώς οι άνθρωποι είναι βιολογικά όμοιοι -μοιράζονται την κοινή ανθρώπινη φύση- είναι φυσικό να επιθυμούν να ζουν σε κοινότητες πολιτισμικά ομοιογενείς».

άλλη αναπαρίσταται ως παράλογος και αποπροσανατολιστικός. Παράλογος, γιατί χωρίς κανένα επιχείρημα (σαν αυτά των αξιών του φυλετισμού που ο γράφων αναπτύσσει) οι ρατσιστές απεχθάνονται το παρουσιαστικό των αλλοδαπών και αποπροσανατολιστικός γιατί «ερμηνεύει την εισβολή αλλοφύλων ως μετανάστευση».

Μειονοτικοποίηση

Η Χρυσή Αυγή, μέχρι πρόσφατα αποτελούσε μια ομάδα που βρισκόταν σε μια συνθήκη κοινωνικής ανοψίας (Παπαστάμου και Μιούνυ, 2008), μακριά από τα φώτα των ευρέως γνωστών ΜΜΕ. Στην παρούσα συνθήκη που ουσιαστικά μεταβαίνει στο πεδίο της κοινωνικής ορατότητας η μέχρι πρόσφατα «περιθωριακή» της θέση, μπορεί σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής επιρροής να αναδειχθεί σε όπλο στα χέρια της, προκειμένου να καταστήσει την επιρροή της αποτελεσματική. Η επίκληση της περιθωριοποίησης που έχει δεχθεί η μειονότητα από την εξουσία, μπορεί να ενισχύσει το ρόλο της ως εναλλακτικής πρότασης. Πρόκειται για μια ρητορική στρατηγική που συχνά χρησιμοποιούν οι γράφοντες στα κείμενά τους και φαίνεται να αποτελεί κομμάτι της διαχείρισης της ιδεολογικής τους ταυτότητας.

Δεχόμενοι το ρατσισμό του συστήματος

Στο τελευταίο απόσπασμα που σχολιάσαμε οι συγγραφείς οριοθετούν το «ρατσισμό» ως αναίτιο και χυδαίο και τον διαφοροποιούν από τη δική τους αντιμεταναστευτική στάση και πρακτική. Η στάση τους ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα αυτού που αποκαλούν «φυλετισμό». Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο γράφων αποστασιοποιείται και πάλι από τη μομφή του ρατσισμού, την οποία αυτή τη φορά αποδίδει σε άλλους. Συγκεκριμένα, αναφέρεται στον «χυδαίο» όπως τον ονομάζει ρατσισμό που υφίσταται ο ίδιος και οι ομοϊδέατες του από τον τέως υπουργό Προστασίας του Πολίτη. Η μειονοτικοποίηση της ενδο-ομάδας εδώ καθίσταται εμφανής μέσω της αντιστροφής ρόλων: Δεν είναι η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής ρατσιστική. Ρατσιστικό είναι το σύστημα απέναντί της.

Απόσπασμα 6

Ένα όμως είναι πραγματικά «ασχολίαστο», ανεπίτρεπτο και ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΧΕΙΡΟΤΕΡΗ ΜΟΡΦΗ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΡΟΣΔΩΣΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΣΕ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ... Ο Υπουργός κύριος Χρυσοχοϊδης είπε ορθά κοφτά ότι θα διώκονται (μεταξύ άλλων) όσοι αστυνομικοί έχουν φίλους Χρυσανγίτες. {.....} Πάλι καλά που δεν ακούσαμε να απαγορευτεί και η είσοδος στο Δημόσιο για όσους έχουν φίλους Χρυσανγίτες, ή να

σφραγίζονται στο κούτελο οι γείτονες των Χρυσανγιτών ή να εκτοπίζονται οι Χρυσανγιτες μαζί με τους συγγενείς του έως τρίτου βαθμού...

Στο απόσπασμα 6 ο συγγραφέας αντιστρέφει τις κατηγορίες για ρατσισμό που η ενδο-ομάδα δέχεται επανειλημμένα, αποδίδοντάς τις στην κυβέρνηση και τους υπουργούς. Με τη χρήση χιούμορ και υπερβολής κατασκευάζει την ενδο-ομάδα του ως ομάδα της οποίας τα δικαιώματα καταπατώνται και απαντά έμμεσα στις μομφές για ρατσισμό. Η αντιστροφή της μομφής του ρατσισμού και η επιχειρηματολογία στο όνομα των δικαιωμάτων γενικότερα, και της ελευθερίας του λόγου ειδικότερα, που καταπατώνται είναι κοινός τόπος στην ανάλυση του ακροδεξιού λόγου σε άλλα κοινωνικά πλαίσια (Atton, 2006. Skenderovic, 2007). Για την παρούσα ανάλυση είναι σημαντικό το γεγονός πως η μομφή αυτή αποδίδεται σε θεσμούς και πρόσωπα που ασκούν την πολιτική εξουσία, έχουν πρόσβαση σε αυτή. Έτσι κατασκευάζεται μια ισχυρή εξω-ομάδα που επιχειρεί να φιμώσει ή να αποκλείσει τη Χρυσή Αυγή της οποίας η θέση προβάλλει ανίσχυρη και περιθωριοποιημένη από το σύστημα. Έτσι ουσιαστικά αρθρώνεται ένας φαινομενικά αντισυστημικός, καταγγελτικός λόγος.

Ενάντια σε όλους

Αυτή η κατασκευή της ισχυρής εξω-ομάδας, που επιβουλεύεται την, με όρους εξουσίας, μειονοτική ομάδα της Χρυσής Αυγής παίρνει πολύ συχνά και στο λόγο της Χρυσής Αυγής, όπως και στο λόγο άλλων ακροδεξιών κομμάτων, τα χαρακτηριστικά θεωριών συνωμοσίας (Billig, 1991. Richardson & Wodak, 2009. Wood & Finlay, 2008). Η κατασκευή της μειονοτικής θέσης της ενδο-ομάδας και αντίστοιχα, η κατασκευή του οργανωμένου, κακόβουλου σχεδίου της ισχυρής εξω-ομάδας μελετάται στην παρούσα έρευνα από τη σκοπιά του ρητορικού προτερήματος που φαίνεται να προσδίδουν οι θεωρίες συνωμοσίας στη μειονοτική ομάδα της Χρυσής Αυγής (Sapountzis & Condor, in press). Ο τίτλος του κειμένου από όπου προέρχεται το παρακάτω απόσπασμα είναι: «Μας αποκλείουν γιατί μας φοβούνται. Δεν έχουμε ανάγκη κανέναν».

Απόσπασμα 7

Όμως πέρα από τις όποιες δραστηριότητες, το διάστημα αυτό κρίνεται κρίσιμο και για άλλους λόγους, καθώς εδώ και αρκετό καιρό αναδύεται μία πολεμική του συστήματος κατά της Χρυσής Αυγής, που ξεκινάει από τον πολιτικό κόσμο και τα τσιράκια του και καταλήγει στα ΜΜΕ και τους ινστρουχτόρες της ενημέρωσης. Είναι ολοφάνερο ότι κάποιοι επιθυμούν διακαώς να μας αποτρέψουν από τους αντικειμενικούς μας στόχους, προκαλώντας την ψυχραιμία μας και

επιτιθέμενοι εναντίον μας χωρίς τη δυνατότητα αντιλόγου. {.....} Μέσα από ατελείωτα εμπόδια και υπό συνθήκες πλήρους αποκλεισμού από κάθε δημόσιο βήμα, η Χρυσή Αυγή θα πορευτεί σε αυτές τις εκλογές μόνη, ανεξάρτητη και ENANTION ΟΛΩΝ!

Ο γράφων επικαλούμενος το δικαίωμα στην ελευθερία λόγου, αναπαριστά τη θέση της Χρυσής Αυγής ως συστηματικά περιθωριοποιημένη από τα ΜΜΕ. Η «μειονοτικοποίηση» της ενδοομάδας έχει σαφή ρητορικά πλεονεκτήματα, καθώς αυτή παρουσιάζεται ως εξωσυστημική και με καταγγελτικό λόγο. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Rooyackers & Verkuyten (2011), η στρατηγική της μειονοτικοποίησης της ενδο-ομάδας -με όρους πρόσβασης στην εξουσία- στο λόγο ακροδεξιών πολιτικών ομάδων συνήθως συνοδεύεται από μια δύναμη αντιθετική κατασκευή, αυτή της ενδο-ομάδας ως έχουσας ισχυρό λαϊκό έρεισμα, ως πρωτοτυπικού εκπροσώπου των λαϊκών συμφερόντων (για τη διπλή νοηματοδότηση της μειονοτικοποίησης ομάδων- με όρους αριθμητικούς και με όρους πρόσβασης σε πόρους και εξουσία- βλέπε ακόμη Ellemers, Doosje, Van Knippenberg, & Wilke, 1992. Simon & Hamilton, 1994).

Έτσι στη ρητορική των ακροδεξιών κομμάτων συχνά διαμορφώνεται μια σχέση με τρεις πόλους ενώ η επιχειρηματολογία στοχεύει στην κατασκευή της σύμπλευσης, της ομοφωνίας της μειονότητας με το λαό (Χρυσή Αυγή και λαός) και της διαφωνίας και ρήξης με την εξω-ομάδα (κυβέρνηση και άλλες ομάδες με πρόσβαση στην εξουσία) (Rooyackers & Verkuyten, 2011).

Περιθωριοποιημένη από την εξουσία αλλά και με ισχυρό λαϊκό έρεισμα

Στο απόσπασμα που ακολουθεί γίνεται χρήση της τριμερούς σχέσης που περιγράφηκε παραπάνω. Επίσης και εδώ υπάρχει ευελιξία και όχι ακαμψία στο λόγο, καθώς και η χρήση πολλών κοινών τόπων με στόχο την αύξηση πιθανοτήτων επιρροής στο λαό. Το κείμενο υπογράφεται από μέλος περιφερειακής οργάνωσης της Χρυσής Αυγής.

Απόσπασμα 8

Τα τσιράκια της παγκοσμιοποίησης θέλουν να αποκόψουν την φωνή της Χρυσής Αυγής η οποία έχει γίνει ένα με την φωνή ενός μεγάλου μέρους του Ελληνικού λαού. Θέλουν να μας αποκλείσουν από τα ΜΜΕ αυτοί που στις πορείες τους κατεβάζουν λαθρομετανάστες. [.....] Όσο εσείς κάνετε τον αγώνα σας για τους λαθρομετανάστες και τους ξένους, αφήστε εμάς τους Χρυσανγίτες να δώσουμε τον αγώνα μας για τους Έλληνες και την πατρίδα μας την Ελλάδα. Και σύντροφοι μην παίζεται με τις λέξεις σας έχουν πάρει χαμπάρι, πείτε μια φορά ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΑ ΕΡΓΑΤΗ και όχι στον ΕΡΓΑΤΗ σκέτο.

Και σε αυτήν την περίπτωση, η Χρυσή Αυγή παρουσιάζεται παραγκωνισμένη και αποκλεισμένη από τα ΜΜΕ, φιμωμένη από όσους ελέγχουν την ενημέρωση και κατέχουν την εξουσία. Ωστόσο από την άλλη πλευρά, αυτή η φωνή που φιμώνεται, κατασκευάζεται ως η φωνή ενός μεγάλου μέρους του λαού. Η ρητορική κατασκευή του «λαού» εμπερικλείει όλους αυτούς που δεν έχουν πρόσβαση στην εξουσία, σε αντιπαράθεση με αυτούς που ελέγχουν την εξουσία και τα ΜΜΕ. Η ενδο-ομάδα που κατασκευάζεται είναι μειονοτική με όρους εξουσίας, αλλά είναι «μεγάλη» με όρους εκπροσώπησης, στήριξης από το λαό.

Παρατηρούμε λοιπόν, πως η κατηγορία «λαός», είναι μια βολική, μέσα στην πλαστικότητα της, κατηγορία. Ωστόσο, τα όριά της κατηγορίας στο λόγο της Χρυσής Αυγής ποτέ δεν είναι τόσο ελαστικά, ώστε να μην αποκλείσουν τον εθνοτικά «άλλο». Η κατηγορία του λαού μπορεί να κατασκευάζεται με πλαστικότητα, έτσι ώστε να χωράει οποιονδήποτε μπορεί να είναι πικραμένος από τις δυνάμεις που κατασκευάζονται ως συστημικές, δε χωράει όμως αυτόν που εθνοτικά δεν είναι Έλληνας, αλλά και όποιον δε θεωρεί τα εθνικά σύνορα ως ανυπέβλητα όρια, ανάμεσα στον εαυτό και τον «άλλο», όπως είναι στο συγκεκριμένο απόσπασμα, τα «τσιράκια της παγκοσμιοποίησης».

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η παρούσα μελέτη, βασισμένη στις κοινωνικοψυχολογικές θεωρίες της ρητορικής κοινωνικής ψυχολογίας (Billig, 1985, 1987, 1991) και της μειονοτικής επιρροής (Moscovici, Lage, & Naffrechoux, 1969. Moscovici & Personnaz, 1980) επικεντρώθηκε στη διερεύνηση των επιχειρηματολογικών αποθεμάτων και των ρητορικών στρατηγικών που επιστρατεύθηκαν σε προεκλογικά κείμενα της Χρυσής Αυγής, προκειμένου να κατασκευάσουν το ιδεολογικό στίγμα του κόμματος και τα όρια της ενδο-ομάδας που εκπροσωπεί.

Όπως ακριβώς προβλέπουν οι βασικές θεωρητικές αρχές της μειονοτικής επιρροής και της ρητορικής ψυχολογίας, κεντρικό ρητορικό μέλημα των κειμένων της Χρυσής Αυγής αποτελεί η αποποίηση της μομφής της ιδεολογικής ακρότητας. Η αποποίηση των μομφών περί ακρότητας, στα κείμενα που αναλύθηκαν, γίνεται με τρεις κυρίως τρόπους: Στην πρώτη γραμμή επιχειρηματολογίας που εντοπίστηκε, η ακρότητα ανακατασκευάζεται ως ιδεολογική συνέπεια της ενδο-ομάδας και ως απόδειξη της σταθερής πίστης των μελών της σε υψηλά και αδιαμφισβήτητα ιδανικά. Ενώ η ιδεολογική ακρότητα αποδυναμώνει και περιθωριοποιεί, η ιδεολογική

σταθερότητα, τόσο σε διαχρονικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο συμφωνίας μεταξύ των μελών της ομάδας, έχει αναπαρασταθεί από τους θεωρητικούς της μειονοτικής επιρροής ως απαραίτητος και ουσιώδης μοχλός άσκησης επιρροής για μία μειονότητα (Παπαστάμου & Μιούνυ, 2008).

Στη δεύτερη επιχειρηματολογική γραμμή η ακρότητα της ενδο-ομάδας παρουσιάζεται ως συνειδητή αντίδραση στη διαφθορά των κυρίαρχων και «συμβιβασμένων» πολιτικών δυνάμεων. Σε αυτήν την ομάδα των κειμένων αναπτύσσεται μια ρητορική απονομιμοποίησης της πολιτικής και των πολιτικών εν γένει που, σύμφωνα με άλλους συγγραφείς, αποτελεί κοινό τόπο του ακροδεξιού πολιτικού λόγου (Rooyackers & Verkuyten, 2011. Skenderovic, 2007). Η καλλιέργεια της αμφισβήτησης της νομιμότητας του πολιτικού συστήματος αφήνει περιθώρια για «εναλλακτικές» φωνές και δράσεις και αποτελεί ένα ισχυρό ρητορικό εργαλείο στη διάθεση ακροδεξιών πολιτικών κομμάτων. Αυτή η «αντιεξουσιαστική» ρητορική συνδυασμένη με ένα σχετικά καλυμμένο (νέο) ρατσιστικό λόγο (Barker, 1981) αποτελούν σύμφωνα με τους συγγραφείς που αναφέρθηκαν παραπάνω και ένα από τα σημαντικά μέσα αύξησης της επιρροής των ακροδεξιών κομμάτων στην Ευρώπη (βλ. ακόμη Pohl & Wodak, 2012. Richardson & Wodak, 2009. Wood & Finlay, 2008).

Ενώ, όμως, τα κόμματα της Ευρωπαϊκής ακροδεξιάς φαίνεται να χρησιμοποιούν επιχειρήματα που εντάσσονται στο ρεύμα του *νέου ρατσισμού* (Barker, 1981), η Χρυσή Αυγή εμφανίζεται να προβαίνει σε μία σύνθετη διαδικασία συνένωσης του παλιομοδίτικου, αποκάλυπτου ρατσισμού με στοιχεία της νεορατσιστικής ρητορικής. Έτσι, στην τρίτη κατηγορία επιχειρημάτων αποποίησης της μομφής της ακρότητας που επισημάνθηκε στην έρευνα, η Χρυσή Αυγή, παρότι διατηρεί ακόμη τις ακραίες έννοιες του κλασικού ιμπεριαλιστικού εθνικισμού, όπως αυτές της «φυλής» και της «βιολογικής μονάδας», τις χρησιμοποιεί ωστόσο με έναν ευέλικτο τρόπο, ούτως ώστε να αποποιηθεί τις κατηγορίες για ακραίο παραλογισμό.

Αν όμως η συγκάλυψη της ιδεολογικής ακρότητας αποτελεί ένα βασικό ρητορικό μέλημα των κειμένων της Χρυσής Αυγής προκειμένου να (ανα)κατασκευάσει τη δημόσια εικόνα της, ένα δεύτερο εξίσου σημαντικό μέλημα φαίνεται να είναι η διαχείριση του στάτους της ενδο-ομάδας, που υποστηρίξαμε ότι επιχειρείται μέσα από τη στρατηγική της *μειονοτικοποίησης*. Η μειονοτικοποίηση αναφέρεται στη ρητορική στρατηγική μέσα από την οποία οι γράφοντες στοχεύουν στην παρουσίαση της ενδο-ομάδας ως μειονεκτικής, από άποψη πρόσβασης στην εξουσία και στήριξης από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Η μειονοτικοποίηση

φαίνεται να προσανατολίζεται στην επίτευξη δύο ρητορικών στόχων. Αφενός η Χρυσή Αυγή αντιστρέφει τη μομφή του ρατσισμού (Atton, 2006) τον οποίο αποδίδει τόσο στο «σύστημα» όσο και σε αυτούς που αυτό προστατεύει (εδώ είναι χαρακτηριστική η αναφορά σε αντιρατσιστικές οργανώσεις και φορείς). Με άλλα λόγια, αντιστρέφει τους ρόλους του αποκλεισμένου και του φορέα που αποκλείει. Αφετέρου, στο όνομα αυτού του αντεστραμμένου ρατσισμού επιχειρηματολογεί υπέρ αδιαμφισβήτητων φιλελευθέρων αξιών, όπως είναι η ελευθερία του λόγου και το δικαίωμα της δημοκρατικής εκπροσώπησης. Έτσι, μέσα από τη χρήση «κοινών τόπων» (Billig, 1987), επιχειρεί να αποστασιοποιηθεί περαιτέρω από τη μομφή της ιδεολογικής ακρότητας.

Ωστόσο το μειονοτικό στάτους της ενδο-ομάδας περιορίζεται μονάχα στο επίπεδο της πρόσβασης της στη συστημική εξουσία. Όσον αφορά την αντιπροσώπευση των λαϊκών συμφερόντων και τα όρια της ομάδας που εκπροσωπεί, η θέση του κόμματος αλλάζει (Rooyackers & Verkuyten, 2011). Ενώ λοιπόν αναπαρίσταται να είναι εντελώς αποκλεισμένη από το σύστημα και να βάλλει από τη μειονοτική της θέση *εναντίον όλων*, εμφανίζεται παράλληλα να έχει μια διευρυμένη λαϊκή βάση, τα όρια της οποίας μπορούν να χωρέσουν όλους όσους ταυτοποιούνται - από τους γράφοντες- με το *βιολογικά προσδιορισμένο* ελληνικό έθνος. Η ευελιξία στο χειρισμό του μειονοτικού στάτους της ομάδας έχει επίσης προταθεί τόσο από τον εισηγητή της ρητορικής ψυχολογίας (Billig, 1987) όσο και από τους θεωρητικούς της μειονοτικής επιρροής (Παπαστάμου & Μιούνυ, 2008) ως αναγκαία συνθήκη για την άσκηση επιρροής από ενεργές μειονότητες.

Έχοντας συνοψίσει τα σημαντικότερα ευρήματα της ανάλυσης, θεωρούμε απαραίτητο να επανεξετάσουμε αναστοχαστικά το στόχο της μελέτης και να αναφερθούμε στους περιορισμούς των αναλυτικών ισχυρισμών που διατυπώθηκαν. Η μελέτη της ακροδεξιάς ρητορικής και η προσπάθεια εντοπισμού δυνητικών στρατηγικών επιρροής στο λόγο ακροδεξιών κομμάτων αναμφίβολα εντάσσεται σε μια προσπάθεια ερμηνείας ενός κοινωνικού φαινομένου, όπως είναι η –τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως- αιφνίδια είσοδος των κομμάτων αυτών στην κεντρική πολιτική σκηνή. Και η παρούσα μελέτη, εξετάζοντας την προεκλογική ρητορική της Χρυσής Αυγής, επιχείρησε να εντοπίσει κάποιες από τις στρατηγικές που ενδεχομένως να άσκησαν κάποιο ρόλο στην ραγδαία ενίσχυση της εκλογικής στήριξης ενός πολιτικού μορφώματος με απροκάλυπτες ρατσιστικές απόψεις. Ωστόσο θεωρούμε ότι θα ήταν λανθασμένο και κυρίως επικίνδυνο να προσεγγίσουμε την άνοδο της ακροδεξιάς

μόνο ή κυρίως ως αποτέλεσμα εύστοχων και επιτυχημένων ρητορικών στρατηγικών εκ μέρους της. Το φαινόμενο εντάσσεται σε ένα ευρύτερο ιστορικό, κοινωνικο-πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο και αποτελεί προϊόν πολλαπλών παραγόντων αλλά και πολλαπλών αντιφάσεων που χαρακτηρίζουν το πλαίσιο αυτό. Και οι δύο κοινωνικοψυχολογικές θεωρίες στις οποίες βασιστήκαμε αναγνωρίζουν και εμφατικά τονίζουν την επίδραση του κοινωνικού ιστορικού πλαισίου – είτε αυτό εννοιολογείται ως το «πνεύμα των καιρών» (zeitgeist) (Maass & Clark, 1984) είτε ως κοινότυπη ιδεολογική ηγεμονία (Billig, 1995). Και οι δύο τέλος, τονίζοντας τη συνθετότητα του φαινομένου, επιχειρούν να μας προφυλάξουν από την επιδίωξη μιας «επαρκούς» ερμηνείας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο εισηγητής της ρητορικής κοινωνικής ψυχολογίας (Billig, 1996) σχολιάζοντας το έγκλημα του ολοκαυτώματος, το να ισχυριστεί κανείς ότι μπορεί να εξηγήσει επαρκώς ένα φαινόμενο σημαίνει ότι μπορεί και να το κατανοήσει. Και είναι σίγουρο ότι οι φρικαλεότητες του ναζισμού δεν μπορούν να γίνουν κατανοητές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Αντώνης Σαμαράς: 'Θα ανακαταλάβουμε τις πόλεις μας'» (2012, 29 Μαρτίου). *Το Πρώτο Θέμα*. Ανασύρθηκε στις 5-2-2013 από <http://www.protothema.gr/politics/article/?aid=186686>.
- Atton, C. (2006). Far- right media on the internet: culture, discourse and power. *New Media and Society*, 8(4), 573- 587.
- Barker, M. (1981). *The New Racism*. London: Junction.
- Billig, M. (1985). Prejudice, categorization and particularization: from a perceptual to a rhetorical approach. *European Journal of Social Psychology*, 15, 79-103.
- Billig, M. (1987). *Arguing and Thinking: A rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Billig, M. (1991). *Ideology and opinions*. London: Sage.
- Billig, M. (1995). *Banal Nationalism*. London: Sage.
- Billig, M. (1996). Remembering the Particular Background of Social Identity Theory. In W. P. Robinson (Ed.), *Social Groups & Identities: Developing the Legacy of Henry Tajfel* (pp. 337-358). Oxford: Butterworth Heinemann.
- Billig, M., Condor, S., Edwards, D., Gane, M., Middleton, D. and Radley, A. (1988). *Ideological dilemmas: A social psychology of everyday thinking*. London: Sage.
- Βικιπαίδεια «Γκεργκ Χάιντερ» (χ.η.). Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από Γ' Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ.

- <http://el.wikipedia.org/wiki/>.
- Γαλάνης, Γ. (2012, 24 Αυγούστου). «Ανάπηροι και ομοφυλόφιλοι στο στόχαστρο της Χρυσής Αυγής». *Το Βήμα*. Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=471930>.
- Charteris-Black, J. (2006). Britain as a container: Immigration metaphors in the 2005 election campaign. *Discourse & Society*, 17, 563-581.
- Coffé, H. (2005). The adaptation of the extreme right's discourse: The case of the Vlaams Blok. *Ethical Perspectives*, 12(2), 205-230.
- Edwards, D. (1997). *Discourse and cognition*. London: Sage.
- Edwards, D. & Potter, J. (1992). *Discursive psychology*. London: Sage.
- «Εκλογές στην Λετονία» (2011, 17 Αυγούστου). Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από http://kke4ever.blogspot.com/2011/09/blog-post_3169.html.
- Ellemers, N., Doosje, B.J., Van Knippenberg, A. & Wilke, H. (1992). Status protection in high status minorities. *European Journal of Social Psychology*, 22, 123-140.
- Ellinas, A. A. (2010). *The Media and the Far Right in Western Europe: Playing the Nationalist Card*. New York: Cambridge University Press.
- ΕΣΗΕΑ (2012, 8 Μαΐου). «Οι δημοσιογράφοι δεν φοβούνται αποκαλύπτουν μάχονται για τη δημοκρατία». Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από <http://www.esiea.gr/gr/2arxeio/2012/05/15.htm>.
- Figgou, L., (in press). “They are far more than we can absorb...” Social representations of immigration and racism in youth discourse in Greece. In L. Chisholm & K. Deliyianni (Eds), *Changing Landscapes of Childhood and Youth in Europe*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Figgou, L. & Condor, S. (2007). Categorizing category labels in interview accounts about the ‘Muslim minority’ in Greece. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(3), 439-459.
- «Ζαν Μαρί Λεπέν: Η κόρη μου η μικροαστή» (2012, 7 Ιουλίου). *Καθημερινή*. Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_2_07/07/2012_488240.
- Goffman, E. (1981). *Forms of Talk*. Oxford: Basil Blackwell.
- Hellstrom, A. & Nilson, T. (2010). ‘We Are the Good Guys’ Ideological positioning of the nationalist party Sverigedemokraterna in contemporary Swedish politics. *Ethnicities*, 10(1), 55–76.

- Κανέλλου, Θ. Γ. (2011, 18 Απριλίου). «Φινλανδικό καρδιοχτύπι στην Ε.Ε.». *Ελευθεροτυπία*. Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=268358>.
- Κοτρώτσος, Σ. (2012, 28 Αυγούστου). «Κίνδυνο να γίνει η Ελλάδα ‘αποθήκη’ λαθρομεταναστών, βλέπει ο Δένδιας». Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από <http://www.anatropinews.gr>.
- Maass, A. & Clark, R. D. (1984). Hidden impact of minorities: Fifteen years of minority influence research. *Psychological Bulletin*, 95(3), 428-450.
- McKinlay, A. & McVittie, C. (2008). *Social Psychology and Discourse*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- McKinlay, A. & McVittie, C. (2011). *Identities in context: Individuals and discourse in action*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Moscovici, S. & Personnaz, B. (1980). Studies in social influence: Minority influence and conversion behavior in a perceptual task. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 270- 282.
- Moscovici, S., Lage, E. & Naffrechoux, M. (1969). Influence of a consistent minority on the responses of a majority in a color perception task. *Sociometry*, 32(4), 365-368.
- Moufahim, M. & Chatzidakis, A. (2012): Marketing ‘ethically questionable’ politics: the case of a xenophobic political party. *Consumption Markets & Culture*, 15(3), 287-305.
- Mugny, G. & Papastamou, S. (1982). *The power of minorities*. London: Academic Press.
- Mugny, G. & Pérez, J. A. (1991). *The social psychology of minority influence*. New York: Cambridge University Press.
- Νικολαΐδης, Κ. (2012, 31 Μαρτίου). Τα παιδιά του Χίτλερ με στολή «Χρυσής Αυγής». *Το Έθνος*. Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63638177>.
- Papastamou, S. & Mugny, G. (1985). Rigidity and Minority Influence: the influence of the social in social influences. In S. Moscovici, G. Mugny and Van Avermaet (Eds.), *Perspectives on Minority Influence* (pp.113-138). Cambridge: Cambridge University Press.
- Παπαστάμου, Σ. & Μιούνου, Γκ. (2008). *Μειονότητες και εξουσία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Pohl, W. & Wodak, R. (2012). The Discursive Construction of “Migrants and
- Γ' Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ.

- Migration”. In M. Messer, R. Schroeder & R. Wodak (Eds.), *Migrations: Interdisciplinary Perspectives* (pp. 205-212). Berlin: Springer-Verlag.
- Rapley, M. (1998). ‘Just an ordinary Australian’: Self- categorization and the discursive construction of facticity in ‘new racist’ political rhetoric. *British Journal of Social Psychology*, 37(3), 325- 344.
- Reicher, S. & Hopkins, N. (2001). *Self and Nation: Categorization, Contestation and Mobilization*. London: Sage.
- Richardson, E. J. & Wodak, R. (2009). Recontextualising fascist ideologies of the past: right-wing discourses on employment and nativism in Austria and the United Kingdom. *Critical Discourse Studies*, 6(4), 251–267.
- Rooyackers, I. N. & Verkuyten, M. (2011). Mobilizing support for the extreme right: A discursive analysis of minority leadership. *British Journal of Social Psychology*, 51(1), 130- 148.
- Sapountzis, A. & Condor, S. (in press). Conspiracy accounting and the construction of agency, threat and legitimacy in intergroup contexts. *Journal of Political Psychology*.
- Simon, B & Hamilton, D. L. (1994). Self-stereotyping and social-context: The effects of relative in-group size and in-group status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 699-711.
- Skenderovic, D. (2007). Immigration and the radical right in Switzerland: ideology, discourse and opportunities. *Patterns of Prejudice*, 41(2), 155- 176.
- «Στην Ελλάδα θα παραμείνουν μόνο οι νόμιμοι μετανάστες» (2011, 7 Ιουνίου). Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από tvxs.gr/node/61804.
- Ter Wal, J. (2010). The discourse of the extreme right and its ideological implications: The case of Alleanza Nazionale on immigration. *Patterns of Prejudice*, 34(4), 37- 51.
- «Το φύλο της άκρας δεξιάς» (2012, 21 Αυγούστου). *Το Βήμα*. Ανασύρθηκε στις 10/12/2012 από <http://www.tovima.gr/vimagazino/views/article/?aid=471468>.
- Van Der Valk, I. (2003). Political discourse on ethnic minority issues: A comparison of the right and the extreme right in the Netherlands and France (1990-97). *Ethnicities*, 3, 183- 213.
- Wetherell, M. (1998). Positioning and interpretative repertoires: conversation analysis and post -structuralism in dialogue. *Discourse and Society*, 9, 387-412.
- Wetherell, M. & Potter, J. (1992). *Mapping the language of racism: discourse and the*

- legitimation of exploitation*. New York: Harvester Wheatsheaf
- Wood, C. & Finlay, W. M. L. (2008). British National Party representations of Muslims in the month after the London bombings: Homogeneity, threat, and the conspiracy tradition. *British Journal of Social Psychology*, 47(4), 707- 726.
- Ψαρράς, Δ. (2012). *Η μαύρη βίβλος της Χρυσής Αυγής*. Αθήνα: Πόλις.
- Zuev, D. (2010). The movement against illegal immigration: analysis of the central node in the Russian extreme-right movement. *Nations and Nationalism*, 16(2), 261–284.

Construction of ideological extremity and “minoritization” in the pre-electoral rhetoric of the far right party “Golden Dawn”

Lia Figgou, Ioanna Mylopoulou & Alexandra Birmbili-Karaleka

School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki

Abstract

The rapid rise of the voting rates of extreme right-wing political parties and their entrance in the mainstream political scene of many European countries- including Greece-has become a central issue of the wider social dialogue and has attracted the attention of research by social and political scientists. Within this context, the present study focuses on the discourse of the Greek extreme right-wing party "The People's Association - Golden Dawn", in an attempt to explore the rhetorical construction of the party's collective identity and (in)group boundaries. The theoretical background of the study is provided by the social psychological perspectives of rhetorical psychology and minority influence. Rhetorical psychology also provides the basic principles of the analytic methodology adopted. In the final phase of the analysis 65 texts from the online newspaper and the blogs of the Golden Dawn -posted between January - May 2012- were included. The analysis showed that the main rhetorical concerns of the texts lie in managing the impeachment of ideological extremity and in the negotiation of in-group boundaries and influence. Specifically, ideological extremity is reconstructed as ideological consistency and as necessary response to the "extreme" current socioeconomic conditions. Moreover, while in terms of access to power the ingroup is represented as having a “minority” status, in terms of popular interests' representation it is rather attributed a “majority” status.

Key words: Far right-wing discourse, Minority influence, Rhetorical psychology, Golden Dawn.

Contact: Lia Figgou, School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki, 54124, Thessaloniki. Tel.: 0030 2310 997942. Fax: 0030 2310 997384. E-mail: figgou@psy.auth.gr.